

مفاهیم اصلی طراحی سوالات تشریحی گسترده پاسخ و محدود پاسخ

(Extended Response & Restricted Response)

(بخش مقدماتی)

مرکز مطالعات و توسعه
آموزش پزشکی

روش کلی (global) یا سراسری یا درجه بندی:

پاسخ نمونه به اجزا و قسمت های کوچک تقسیم نمی شود بلکه تنها به صورت یک معیار به کار می رود.

در این روش تمامی پاسخ توسط مدرس خوانده می شود و یک برداشت کلی از آن کسب شده و سپس به این برداشت کلی نمره می دهد. در واقع کل پاسخ یکباره مورد قضاوت واقع می شود.

روش ویژگیهای اصلی (primary traits):

مدرس، ویژگیهای اصلی پاسخ فراگیر به هر سوال را سنجش می کند و برای هر یک از آنها نمره های ۰ تا ۴ که معرف غیرقابل قبول و عالی است منظور می نماید.

نکته: بهترین شیوه نمره گذاری روش ترکیبی است. تصحیح همه پاسخ ها با روش کلی و بدست آوردن احساس کلی نسبت به کیفیت و گستره آن و دسته بندی در طبقات نسبتا کلی و سپس تصحیح به صورت تحلیلی با تأکید بر نکات یا اجزای دقیق تر

معایب اصلی آزمون های تشریحی

۱) یک آزمون تشریحی نمونه کوچکی از محتوای درس و هدف های آموزشی را اندازه می گیرد. جهت رفع این مشکل، از سوال های محدود پاسخ استفاده کنید و به جای یک نوبت چندین نوبت امتحان بگیرید.

۲) تصحیح پاسخ های تشریحی نمی تواند با دقت و عینیت انجام گیرد. (ذهنی بودن نمره گذاری مصححان و یکنواخت نبودن ارزشیابی آنها) میزان پایایی، توافق و ثبات در نمره دهی در این نوع از آزمونها پایین است (استفاده از الگوی ساختارمند پاسخ و ارزیابان متعدد به پایایی آزمون کمک می کند)

قواعد تصحیح پاسخ های سوال های تشریحی

۱) پاسخ ها را سوال به سوال تصحیح کنید نه برگه به برگه. ابتدا پاسخ سوال اول همه برگه (آزمون شوندگان) را تصحیح کنید. بعد پاسخ سوال دوم همه و همین طور تا آخر. **فوائد** این کار عبارتند از:

الف) فراهم کردن امکان مقایسه پاسخ های آزمون شوندگان مختلف به یک سوال

ب) آسان کردن کار نمره گذاری سوال

ج) فراهم کردن امکان کاربرد یک ملاک واحد برای کلیه افراد

۲) تمام پاسخ های آزمون شوندگان به یک سوال را در یک نشست و بدون وقفه ی زمانی تصحیح کنید. در شرایط مختلف به تصحیح پاسخ های آزمون شوندگان به یک سوال واحد نپردازید.

راهنمای نمره دهی آزمون های تشریحی

روش تحلیلی (analytical) یا امتیازبندی:

پاسخ نمونه خود را به اجزای کوچکتری تقسیم کنید و برای هر جزء مشخص نمره یا امتیاز جداگانه ای در نظر بگیرید. در واقع در این روش نمره دهی، ابتدا موارد کلیدی پاسخ سوال مشخص شده، سپس در برگه ی آزمون شوندگان به دنبال آن قسمت ها می گردیم.

در این روش، برای قدرت بیان، ساختمان منطقی پاسخ و ذکر دلایل نیز نمره منظور کنید.

از این روش معمولا در ارزشیابی های پایان دوره ی تاثیرگذار استفاده می شود تا به این وسیله، پایایی نمره دهی بین ارزیابان، افزایش یابد.

تعریف: آزمون های تشریحی آزمون هایی هستند که هیچ پاسخ واحدی برای سوال های آن، نمیتوان در نظر گرفت که صد در صد کامل و به طور قطع درست باشد.

انواع آزمون تشریحی با توجه به آزادی عمل آزمون شونده در پاسخ دادن به سوال های آزمون:

- آزمون تشریحی گسترده پاسخ (extended response)
- آزمون تشریحی محدود پاسخ (restricted response)

اشتباه متداول: برخی تصور می کنند که سوالات کوتاه پاسخ، همان سوالات محدود پاسخ می باشند. در حالیکه این دو دسته سوال، تفاوت های اساسی با یکدیگر دارند که در ادامه توضیحاتی ارائه خواهد گردید.

آزمون های تشریحی گسترده پاسخ

هیچ گونه محدودیتی برای آزمون شونده منظور نمی شود بلکه او عملاً آزاد است تا هر طور که مایل باشد پاسخ خود را پیروانند و سازمان دهد و آزمون شونده هم از لحاظ زمان لازم جهت پاسخ دادن به سوال و هم از جهت مقدار پاسخ، آزادی کامل دارد.

این دسته از سوالات، برای سنجش هدفهای تحلیل، ارزشیابی و آفرینندگی (سطوح بالای دانش) مناسب ترین سوال ها هستند.

پرسش نمونه: مکانیسم بروز فشار فون بالا در موارد وپور بیماری کلیوی را شرح دهید.

آزمون های تشریحی محدود پاسخ

آزمون شونده در دادن پاسخ به سوال ها آزادی کامل ندارند، بلکه صورت سوال او را ملزم می سازد تا پاسخ خود را در چهارچوب شرایطی خاص محدود کند.

همچنین در این سوال ها برای پاسخ آزمون شونده، هم از لحاظ زمان پاسخ دهی و هم از نظر مقدار پاسخ محدودیت هایی قائل می شوند.

برای اندازه گیری توانایی یادگیرندگان در سطوح فهمیدن، کاربستن و تحلیل مناسب اند.

برای سنجش توانایی ترکیب و ارزشیابی (سطوح بالای دانش) چندان مفید نیستند. محدود کردن آزمون شونده به جواب دادن درباره ی یک موضوع خاص کمک به تصحیح هماهنگ تر و آسانتر می کند اما سبب می شود که آزمون شونده نتواند توانایی خود را در ترکیب کردن اندیشه ها و بیان آنها به صورتی منسجم و منطقی ابراز کند.

پرسش نمونه: علت تفاوت در میزان بقای نوزادان با ناهنجاری های امفالوسل و گاستروشیزی را توضیح دهید. (ذکر دو دلیل کافی است)

تفاوت با سوالات کوتاه پاسخ:

پاسخ ارائه شده در سوالات کوتاه پاسخ آنقدر مختصر است که این آزمون را به طور کلی از آزمون های تشریحی مجزا می سازد و به آزمون های بسته پاسخ نزدیک می کند. نگرانی در رابطه با ویژگی محتوا در رابطه با این سوالات از سوالات تشریحی کمتر است.

پرسش نمونه (کوتاه پاسخ): از اندازه گیری فشار و ج ریه (PCWP) برای تفهیم فشار در کدما نایه استفاده می شود؟

قواعد تهیه آزمون های تشریحی

۱) استفاده از آزمون های تشریحی را تنها به اندازه گیری هدفهایی محدود کنید که با سایر انواع آزمون های پایا تو (مثل سوالات چند گزینه ای) به خوبی قابل اندازه گیری نیستند. در صورتی که بخواهید سطوح پایین یادگیری (مثل سطح دانش-یادآوری) را با سوالات تشریحی بسنجید، به دلیل محدودیت زمانی آزمون، محتوای کمی از مطالب را پوشش خواهید داد (روایی محتوایی پایین) که این مسئله در واقع صرف زمانی بیهوده می باشد.

۲) به آزمون شوندهگان حق انتخاب چند سوال از میان تعدادی سوال را ندهید. از معایب این کار عبارتند از:

الف) قابلیت تصحیح مقایسه ای سوالات از بین می رود
ب) امکان مقایسه ی افراد با یکدیگر از بین می رود
ج) امکان نمونه گیری یکنواخت و صحیح از دانش داوطلبان از بین می رود
د) تهیه ی سوالاتی که از نظر سطح کاملاً یکسان باشند، کناری غیرممکن است
ه) با دادن حق انتخاب به آزمون شوندهگان آنها سوال هایی را جواب می دهند که آمادگی بیشتری برای آنها دارند. این کار مشکل نمونه گیری درست از آموخته های آزمون شوندهگان را حادتر می کند.

۳) برای پاسخ دادن به سوال ها، زمان کافی در نظر بگیرید و زمان هر سوال را نیز به طور جداگانه مشخص کنید. با دادن وقت کافی، طبیعتاً تعداد سوالات آزمون کم خواهد شد. این کار ممکن است سبب مشکل عدم نمونه گیری کافی از محتوای درسی شود. مشکل نمونه گیری را با انجام آزمون های متعدد و مکرر برطرف کنید.

۴) با نوشتن سوال هایی که به جواب کوتاه نیاز دارند، تعداد سوال ها را افزایش دهید تا از مشکل ضعف نمونه گیری آزمون های تشریحی کم کنید.